

ברטראנד אלפרד אגר: כוונת הקאנצל

לפעמים די בהערה נקלטת, או אף במלה יחידה, כדי שיתעורר בך זמן שרק בזיכרון עשוי הוא עוד להתחיות. היית ילד, עדיין לא ידעת על כך מאומה, וכמעט אף לא בהיותך כבר עלם; רק בעיצומם של ימי־שני־חייך מתחיל הדבר—ספוג קסם פיוטי, מילאנכולי־קימעה. הרי זה גשר אל חוף לעולם־לא־יושג־עוד—גשר של היוזרות ושל הזיה. הרי היה זה מציאות, זה־הרגע, לבוש ומיקצב, נשם ודופק, אורח־חיים, אור, צבע וטעם. עד ללהיט, מושר־עד־זרא, לביטוי־דברים ולניבים, שאיש אינו נזקק להם עוד, עד לזיכרון, סופר־לנראו, של אותו דור שלפנינו.

מקרה היה זה שסר לפונדק זה דווקא, תחנת־שאיבה אלמונית לכוהל ולרעות, אחת מני־אלפים בפרך המשווני, שחיים־ללא־זהות בחיקו. פה שלט עם של מרוגשי־יין—לבלר ואוכל־קיצבה, ושליח־של־עסק ושוער—עם נשים אשר שן־הזמן וחיים־של־שדיפות הרסו בן מאד. ריהוט, שירות, הלוח "לא לירוק על הרצפה!", פרסמות, תקנות־משטרה בדפוס זעיר מאחרי זגוגית במסגרת, כדיחים נוגים מצוירים חובבנית על כתלים ערומים מסביב לסובאים־בניעם, בצבעים מתועבים. כמעט תמיד אותו דבר.

יגיע־הליכה ואחוז־סרעפים ישב לו בקרן־זווית על ספסל־העץ הפשוט, הזמין בירה התחיל, כדרכו־בשיגרה, לתת את הדעת. כיעורו של הכל פגע בו במלוא הכובד. בחדר־שעל־יד התחילה, שתתמלא הסאה, תיבת־זימרה לצרום, וכבר ניחם בו על הדחף שהוליכו אל התוהו־ובוהו, והנה נתרחה מן המהומה תליש־של־אמירה, שננעץ בתודעתו: "או, כשדפקו את דולפוס... הנא־א־א־צים..."

די היה בכך להחזיר את הכל. השאר נבלע בתצרת ההתעסקות הנוראית, אלא שזו כבר לא הגיעה עדיו.

בן היה לפקיד זוטרי, בעיר שכבר עברה את גבול מאה־האלף. הם לא היו מה־שקריו "עניים", אם גם אף לא אמידים, אך ודאי היה זה מספיק לקייטנה בשבילו. אלא שאמו היתה אשה יבשה־בחישוביה, "מעשית" ככינויה בפי עצמה. ישותם של קרובי־משפחה אמידים, ערירים, מעולם לא היתה מניחתה בלא לנצלה. אחות בעלה, נשואה למי־שהיה קצין, שבהזדמנויות התעסק בתיווך־מגרשים—תמיד כמרוויה—לא לחינם תהיה מחבבת את אחיינה מאז. בחוילתם שעל שפת־הים, והגינה הגדולה סביבה, היה "די מקום בשביל הנער"—ובאחת התפטרות ממנו למשך שבועות. אמנם ילד היה, שקוע יותר בתוך עצמו, וסבל מתאוות־הבצע של אמו. חש בכך כשהיה למעמסה, והדבר היה שנוא עליו, ואילו אמו היא לא נוצרה לתחושות שכאלו, היתה נוהגת כל ראשון־של־פגרה לפרוק אותו, מצויד בבגדי־לבן ובלבוש די־צרכו, אצל הדוד והדודה, ואחרי תוכחת־חינוך ולמד טוב להיפרד בחיפזון חשוד. החווילה בקצה העיר, בשולי־דרום של ההרים העוטרים, שמאחריה השתרעו כרמי־גפנים כמעט

עד גביההר, מוקפים מסבאות וביתנייקיט, היתה גן־עדן—ובאשר כך נסך, מן־הסתם, שיעמום על בן־העשר. שני הגדולים, שעת־הזה עברו את גיל החמישים, השתדלו בכל לב, אך זמן רב לא ידעו במה להעסיקו. מותר היה לו להסתכל בדוד בשעת עבודתו בגינה ולהתפעל מן הדודה בעבודת הבישול ובמלאכת־הבית. הוא התחפש בזה אחר זה לתורכי, שודדיים או אינדיאני. אלא שביחידות לא התענג על כך זמן רב, וההתחברות עם אחרוני ילדי הכפריים שבסביבה המתעיירת־והולכת הכויבה מחמת הסתייגות הדדית, בלתי־מובנת. לבסוף הורשה לעלות, בדרך חדר־הספריה, אל "חדר־האדונים" הקריר, המרוהט עץ־הבנה, שמעל לשולחן־הכתיבה של הדוד תלויה היתה בו תמונת־שמן, דיוקן־הדוד מימי־בחרותו במדי סרן קיסרי־מלכותי— "רב־סרן" היתה הדודה "שוֹגה" בעת שיחה, ומתוך הנאה. כאן היה קורא את סויון קָדִין, קארל מאי וגם ספרי־הסברה רפואיים ורומנים אירוטיים, שאת תכנם כנראה לא זכרה עוד הדודה כל־כך, או שהניחה לו מתוך נדיבות־רוח מעין הסברתית, שכמובן הקדימה את גילו לא מעט. אך עד־מהרה שוב היה נמשך על־כרחו אל השכנים, איכרים וזעירים, ונותן יד לעבודה ברפת, במתבן, בקציר בשדה, וכך חווה את כל סדר־היום החקלאי. הדודה היתה מעקמת את חטמה, כשהיה בא בערב הביתה רעב, מיוזע ומלוכלך—פעם אף החליק ומעד ברפת ונפל מלוא קומתו בתעלת־הביוב—והיתה רוחצתו מתוך חיוך מתעניין על נערותו התמירה, מכף־רגל ועד ראש. ואז היה מעוטף בחלוק־הלילה שלה רב־המידות, מפוטם ומושכב על ספה, שכלי־מיטה נפרשו עליה, לישון. מכיון שעל־הרוב היה משכים להתעורר—למורת־רוח הדוד והדודה—הורשה עוד להיכנס בשעת בוקר אל חדר־השינה, שהיה ערוך ברהיטי־תולענה. שטיח פרסי גדול היה פרוש בו, ועל הקיר היה תלוי במסגרת־זהב הרחבה "חדר־הכללות" מתוך "לוהנגרין". הניחו לו להחליק אל מתחת לכסת־הנוצות, בין דוד לדודה, והדודה הרכיבה לו את האזניות השחורות, שבהן נשמעו בלחש צלילי מוזיקה ומלל.

מחבורות היו למכשיר־דטקטור, שהיה מורכב סליל מצונף חוטים שחורים, מדחס וחתוכת גביש־הרים, שזנב חוט־מתכת נוצץ דבוק אליו. כל זה היה ערוך גלוי על לוחית־עץ, ואפשר היה, אם ידעו איך להשתמש בו (דבר שלא היה קשה ביותר), לקלוט לבטח את המשדר המקומי. כך לא הופרע איש במנוחתו, ואם די היה לך בהאזנה לא הוצרכת אלא להסיר את האזניות—ותכופות היה אדם נרדם בהן ואין בכך כלום.

כך היה הזמן עובר עד לארוחת־הבוקר הדשנה ליד השולחן לבן־המפה במרפסת הקטנה, שבה היו יושבים בכורסות קלועות, שהחוללות השחיתות בעת השחות ציפריהן, ואפשר היה להשקיף הרחק אל המישור המכחיל עד קצות־הארץ.

באחד הבקרים האלה הנה שוב נכנס אל חדר־השינה ומצא את הדוד והדודה בהת־רגשות גדולה. בקושי השיבו על ברכת בוקר־טוב שלו. הדודה אמרה לו בדמעות: "הקאנצלר מת. נרצח בידי הנאצים".

הוא לא הבין כהלכה מה משמעות הדבר, אך דמות האיש הקטן במדי צייד־הקיסר

עם הנוצה על הכובע והמתניה האפורה, עלתה בו, כפי שהכירה מתוך כרזות. אביו ודאי מרוצה מכך. הירהר רגע והוא ראה אותו כנגדו. איך, בפברואר אותה שנה, שולף הוא ממגירת-השולחן את הספרון האדום עם הבולים הצבעוניים הרבים המודבקים בו, ועל גבי הכריכה שתי הידיים האוחזות בידית של פטיש מזדקר, איך הוא מסתכל בו רגעים ארוכים, ולבסוף בעיניים דומעות קורעו לגזרים ושוּרפו בתנור.

בכרמי-היין בחוץ, במעלה המדרון, נקשו גלגלי-הרוח, ה"קלאפּוטיצה" בפי אנשי הסביבה, והדודה בכתה, ופניה הרחבים סמוקים וצבויים. הדוד סובב בשקידה את כפתור-המדחס. חיור היה והאזין בעיניים עצומות. כשנודחל סוף-סוף אל השנים במיטתם, לחצה אותו הדודה, כמנחמת את עצמה, אל חזה העצום. "פחדנים", נישף הדוד כעבור זמן בזעמו, לאחר שנודעו לו מן האזניות פרטים על מעשה-ההתנקשות. "פוטש" נאמר קודם לכן, והוא לא ידע מה לעשות במלה זו, שמעולם עוד לא שמע, רק שמכוערת היתה באזניו. היא הזכירה לו "פוטש", סוף-פסוק, אלא הפ"ה הדגושה שבראשה עשאתה מרושעת ואיימנית, היא הכאיבה כנגיפת-אגרוף. "אילו אותי הם מוציאים אל המרפסת", כך הדוד, "אפילו פיה-רובה אל הגב, אז הרי יש רק דבר אחד... שְלֵמָה אדם הוא קצין...?" והוא נזקף במיטתו ושלח אגרופו הקמוץ אל החלל, כשמיפרקידו הבשרני מזדקר משרוולו: "הסתער! הקאנצלר נפל!" הדודה נתנה בו מבט מעריץ, אך הוסיפה: "אל תתרגש כלכך, אנא, זכור את לחץ-הדם שלך!"

בחוץ עדיין נקשה הקלאפּוטיצה, רגע כמקרוב רגע כמרחוק, הנה במהירות מטורפת והנה שוב לאט-לאט, ככל שתכיפות-הרוח עולה או יורדת, וברמות-צליל משתנות, אך תמיד חורקנית, כמעט כמו רעשן בצום-יוס'ו'. בפרוודור צילצלו גבישי-הזכוכית בנברשת, ברוח-הפרצים.

הדודה הסתלקה בשנת 1943 בבית-החולים. הדוד, שאז שוב היה בכלא-הגיסטאפו, הובל על-ידי איש שירות-הבטחון להלוויה. לא היו נגדו האשמות-של-מש, וכמי שהיה פעם קצין התיחסו אליו קצת בסלחנות. בשנת 1953 הוכרע גם הוא במחלת-הסרטן. דולפוס מוזכר בספרי לימוד ההיסטוריה, ואם גם במשפטים מעטים בלבד. מכשיר-הדטקטור הקטן הגיע אחרי אותו קיץ רחוק אל עליית-הגג, שם כוסה אבק עם שאר מיני חפצים מסולקים, עד שהשליכו אותו. כבר היו בנמצא מקלטי-המנורות. באחד כזה היה שומע אצל הדוד והדודה, בשנות המלחמה הראשונות. פעמים רבות את ידיעות ה"בב"ס, עם נקישות-התוף האפייניות, את ראדיו-בירמינסטר או מוסקבה. מחמת כך דתה אט-אט הידיעה על מות הקאנצלר הקטן.